

11.3.2021

Dnro: 139/D.a.2/2021

Maa- ja metsätalousvaliokunta
MmV@eduskunta.fi

Asia: Saamelaiskäräjien asiantuntijalausunto KAA 9/2019 vp lakialoitteesta avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä asiantuntijalausuntoa lakialoitteesta avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla. Eduskunta on saanut kansalaisaloitteen metsälain ja metsähallituksesta annetun lain muuttamiseksi. Aloitteessa esitetään, että valtion metsien käyttöön liittyvää lainsäädäntöä muutettaisiin siten, että valtion omistamilla alueilla ei jatkossa olisi pääsääntöisesti sallittua suorittaa metsälaissa tarkoitettuja uudistushakkuita. Muutos tarkoittaisi avohakkuista ja voimaperäisistä kasvatushakkuista siirryttäisiin jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen menetelmiin.

1. Johdanto

Saamelaisilla on perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaiskulttuurina pidetään vakiintuneen käytännön mukaan muun muassa saamelaisten perinteisiä elinkeinoja; poronhoitoa, kalastusta, metsästystä, keräilyä sekä saamelaista käsityötä niiden nykyaikaisine harjoittamisen muotoineen. Perustuslain 22 §:n mukaan viranomaisten on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomainen on velvollinen turvaamaan ja edistämään saamelaisten perusoikeutta harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan ja kehittää niiden ylläpitämisen edellytyksiä.¹

Poronhoitolakiin (848/1990) liittyvässä kartassa on määritelty alue, jolla olevat valtion maat muodostavat erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetun alueen.² Poronhoitolain 2 § mukaan erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetulla alueella muulla maankäytöllä ei saa aiheuttaa poronhoidolle huomattavaa haittaa. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetun alueen pohjoisin osa sijoittuu saamelaiskäräjälain 4 §:ssä tarkoitetulle saamelaisten kotiseutualueelle kattaen yhteensä 13 saamelaispaliskuntaa, joissa poronhoitoa harjoitetaan pääosin päätoimisesti ja joissa poronhoito perustuu pääasiallisesti porojen paimentamiseen.

Saamelaisten kotiseutualueesta 90 % on Metsähallituksen hallinnoimia maa- ja vesialueita. Saamelaisten kotiseutualueella. Poronhoitolain 3 §:n mukaan poronhoitoa saadaan harjoittaa tietyin rajoituksin maan omistus- ja hallinto-oikeudesta riippumatta.

2. Neuvotteluvelvollisuus

Poronhoitolain 53 § asettaa Metsähallitukselle neuvotteluvelvollisuuden silloin, kun se suunnittelee poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä esimerkiksi metsänhakkuita.

¹ Heinämäki 2021: Opas saamelaisia koskevien oikeusnormien tulkintaan ja soveltamiseen ympäristöön ja maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä, s. 10.

² Poronhoitolaki 848/1990 2 §.

11.3.2021

Dnro: 139/D.a.2/2021

Saamelaisten kotiseutualueella Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu yhteensovitetään siten, että saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen edellytykset turvataan.

Saamelaisten kotiseutualueen poronhoidon kannalta on tärkeää, että Metsähallitus ei muokkaisi ol-
lenkaan maita metsänhakkuiden yhteydessä. Nyt tekeillä olevaan lakialoitteeseen tulisi sisällyttää,
että Metsähallituksen tulee tarvittaessa siirtää keskeisten laidunalueiden (mm. loppoalueiden) metsä-
hoidollisia toimenpiteitä, mikäli kyseessä oleva paliskunta näin vaatii. Paliskuntien kanssa on käytävä
poronhoitolain 53 § neuvottelut jokaisesta metsähoidollisesta toimenpiteestä. Lisäksi on pyrittävä ke-
hittämään metsänhoitotapoja, joiden avulla poronhoito voitaisiin ottaa paremmin huomioon. Hyvä
esimerkki löytyy eteläiseltä saamelaisalueelta, jossa nuoret taimikot ovat jääneet monin paikoin hoi-
tamatta ja nuoret metsät ovat ”viidakoituneet”. Taimikot muuttuvat käyttämättömiksi laidunmaiksi,
sillä tiheän puuston maaperässä ei kasva mikään eikä taimikon läpi pääse esimerkiksi kuljettamaan
poroja.

Myös avohakkuun ja maanmuokkauksen jäljiltä maat muuttuvat lähes kulkukelvottomiksi moniksi
vuosikymmeneksi eteenpäin, kun muokatulle aukolle kasvaa tiheä taimikko ja nuori puusto. Koke-
musten perusteella poro ei kaivaa ruokaansa ja asustaa mieluummin vanhassa metsässä kuin nuoressa
taimikossa.

3. Jäkälälaitumet

Hakkuut haittaavat jäkälän kasvua ja myös porojen hyödyntämistä siten, että hakkuutähteet peittävät
jäkälät ja estävät poron kaivua. Maanmuokkaus ja ojitus hävittävät jäkälää ja tekevät poron ja poron-
hoitotöissä vaadittavan liikkumisen alueella vaikeaksi. Talvella hakkuuaukeilla lumi kovettuu her-
kemmin ja siten myös jäkälän saatavuus estyy. Metsän harvennus voi edistää jäkälän kasvua lisään-
tyneen valon ansiosta, mutta toisaalta se tuottaa jälleen hakkuutähdettä, joka peittää taas jäkälää. Ko-
kemuksen mukaan poro kaivaa mieluummin vanhoissa metsissä kuin nuorissa taimikoissa.

4. Elintärkeä loppo

Talvella ja erityisesti keväällä porojen vaikeimpien aikojen hätäravinto on mäntyjen ja kuusipuiden
rungoilla ja oksilla kasvava loppo, jota esiintyy eniten yli sata vuotta vanhoissa metsissä. Merkittävin
ja pitkäaikaisin avohakkuiden haittavaikutus on lupon määrän väheneminen ja loppuminen. Havu-
puiden kaataminen tuhoaa lopullisesti lupon kasvualustan. Luppometsien hakkuuta on ajoitettu kevät-
talveen, jolloin porot saavat loppoa hetkellisesti käyttöönsä runsaasti, jos niitä on ohjattu silloin hak-
kuualueille. Mutta tämä on vain kertaluonteinen, hetkellinen hyöty.

5. Laidunkierto

Porot käyttävät monipuolisesti eri laidunalueita eri vuodenaikoina. Tätä kutsutaan laidunkierroksi.
Saamelaisalueella harjoitetaan porojen perinteistä paimentamista koko saamelaisten kotiseutualu-
eella. Monissa saamelaispaliskunnissa perinteisen paimennuksen tueksi on otettu myös laidunkierto-
aitoja, joilla paliskunta on voitu alueellisesti jakaa kesä- ja talvilaidunalueisiin. Monissa saamelais-
paliskunnissa joudutaan antaa myös lisäruokaa laitumien pirstaloitumisen vuoksi.

11.3.2021

Dnro: 139/D.a.2/2021

Porojen tärkeimmät talvilaitumet ovat ohutkunntaiset, kuivat jäkälämaat. Metsänhakkuiden kielteiset vaikutukset itse jäkäläpeitteeseen tapahtuvat pääasiallisesti korjuun aikana tapahtuvaan vaurioitumiseen. Poronhoitoalueella haittoja on yritetty pienentää suorittamalla puunkorjuuta talviaikaan.

Hakkuutähteiden ja neulasten maatumisaika on kymmeniä vuosia. Tällöin porot eivät yleensä käytä laidunta. Lisäksi talvisaikaan hakkuuaukeilla kovaksi tuiskunnut lumi estää poron kaivamisen.

6. Keräily ja metsästys

Saamelaiskäräjät esittää huolensa myös siitä, kuinka avohakkuut aiheuttavat monenlaista haittaa erilaisille metsistä puuraaka-aineen lisäksi saataville hyödyille eli niin kutsutuille ekosysteemipalveluille. Avohakkuut ja maanmuokkaus ovat muuttaneet saamelaisten marjastuspaikkoja. Muun muassa mustikan kasvun haittana on myös puustojen avohakkuut mutta samalla myös metsän tihentyminen.

Myös ruokasienten tuotto heikkenee avohakkuissa. Metsänhoitotoimenpiteistä avohakkuu on merkittävin sienilajistoa vähentävä ja satomääriin vaikuttava tekijä. Monet hyvistä ruokasienistä häviävät vuosiksi avohakkuualueilta. Tattilajit ilmestyvät vasta uuden puusukupolven myötä nuoriin kasvatsumetsiin.

Lintukannoista avohakkuumetsätaloudesta eniten ovat kärsineet kanalinnot ja niiden kannat ovat pienentyneet huomattavasti. Oikeanlainen riistametsä tarjoaa metsäkanalinnuille ravintoa ja suojaa. Kun kanalinnot elinolosuhteiden otetaan metsänkäsitelyssä huomioon, ne voivat hyötyä jatkuvapeitteiseen metsätalouteen siirtymisestä merkittävästi.

7. Vesistöt

Tutkimusten mukaan avohakkuiden ja maanmuokkauksen on todettu myös lisäävän vesieliöille hyvin haitallisen elohopean kulkeutumista vesistöihin. Ravinteet, kuten typpi ja fosfori sekä kiintoaineet lisäävät vesistöjen rehevöitymistä ja aiheuttavat muun muassa veden samentumista sekä hapen vähenemistä vesistöistä. Suurimmat päästöt aiheutuvat metsätaloustoimista turvemailla. Saamelaiskäräjät toteaa, että myös tämä vesistöille aiheutuva haitta tulisi pienemään avohakkuiden lopettamisen seurauksena, mikä olisi erittäin myönteistä.

8. Lopuksi

Nyt ehdotetuilla säännösmuutoksilla on tarkoitus muuttaa valtion omistamien alueiden metsätaloutta siten, ettei näillä alueilla synny hakkuiden seurauksena uudistamisvelvoitetta. Tällöin alueelle on jätettävä sekä uudistus- että kasvatushakkuissa riittävä määrä puustoa uuden puusukupolven syntymistä varten. Käytännössä tämä tarkoittaisi avohakkuista siirtyminen voimakkaisiin kasvatushakkuista jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen menetelmiin. Jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen menetelmissä metsänuudistus tapahtuisi pääasiassa luontaisen uudistamisen kautta ja metsä säilyisi jatkuvasti peitteisenä. Esityksellä tavoitellaan positiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuden turvaamisen edistämiseksi, ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, vesistöjen tilan parantamiseksi sekä virkistys- ja retkeilymahdollisuuksien edistämiseksi.

Esitetyillä muutoksilla pyritään osaltaan toteuttamaan voimassa olevan metsälain pykälän 1 mukaista tarkoitusta edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten,

11.3.2021

Dnro: 139/D.a.2/2021

että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään. Tavoite siis säilyisi nykyisellään, mutta nykyisen tavoitteen saavuttaminen vaatii muutoksia itse lain sisältöön. Esitetyillä muutoksilla pyritään niin ikään osaltaan vastaamaan Suomen sitoumuksiin monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Saamelaiskäräjät kannattaa yleisesti kaikkia toimia, jotka parantavat luonnon monimuotoisuuden tilaa. Saamelaisten kotiseutualueella avohakkuilla on heikentävää merkitystä poronhoidolle, joka on samalla valtionmaiden suurin käyttömuoto. Saamelaisten kotiseutualueella poronhoitoa harjoitetaan saamelaisen poronhoitomallin mukaisesti siten, että poronhoitotyö perustuu porojen paimentamiseen. Saamelaisille on erityisen tärkeää säilyttää luonnon monimuotoisuus ja pitää porolaitumet hyvässä kunnossa, jotta saamelaisesta poronhoidosta voitaisiin perinteisiä poronhoitomalleja ja -menetelmiä käyttäen elää myös tulevaisuudessa siirtäen samalla saamelaista kulttuuria seuraaville sukupolville. Saamelaiskäräjät esittää, että lakialoitetta viedään eteenpäin.

Saamelaiskäräjät kannattaa kansalaisaloitteen esitystä avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
Puheenjohtaja

Inga-Briitta Magga
vs. elinkeinosihteeri

Puheenjohtaja hyväksyi lausunnon 11.3.2021 kuultuaan 2. varapuheenjohtajaa Leo Aikiota.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut ma. lakimiess sihteeri Sarita Kämäräinen.